

Jälkimmäinen tutkimus liittyy materiaaliltaan läheisesti tarkasteltavaan työhön. Nesserin väitöskirjan materiaalina on ollut 539 peruskoulun 6–9 luokkien oppilaiden kirjoittamaa ainetta. Vaikka tutkimusaineisto onkin kirjoitettua kieltä, se heijastaa enemmänkin Ruotsissa puhuttua kieltä kuin kirjoitettua yleis-kieltä. Teoksensa johdannossa (s. 16–20, 25–27) tekijä on valottanut tällaisen tutkimusaineiston luonteeseen liittyviä ongelmia. Nesserin tutkimuskohteenä eivät kuitenkaan ole itse aineet, vaan niiden sisä- ja ulkopaikallissijamuotojen esiintymät: tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Ruotsissa asuvien siirtolaislasten paikallissijojen hallintaa ja etenkin ruotsin kielen vaikutusta tähän.

Nesser on päätenyt ryhmittämään aineistonsa paikallissijatapaukset perinteisesti sekä semanttisten että syntaktisten kriteerien mukaan jaotelluksi, sijoittain eteneväksi tarkasteluksi; lähimmäksi esikuvakseen tekijä on ilmoittanut Seppo Räsäsen väitöskirjan »Kainuun murteiden kaasusyntaksi» (1972). Räsäsen noudattama dispositio pohjautuu varsin uskollisesti Penttilän (1957) ja Setälän (ensi kerran jo 1880) kieliopissaan esittämiin ryhmittelyihin. Setälän ryhmittely on puolestaan lähes sana sanalta lainattu J. A. Jahnssonin alun perin väitöskirjana (1871) esitetystä lauseopista, ja Jahnssonin on pitkälti tukeutunut vanhempiin lähteisiin, kuten Coranderin (1861), Yrjö-Koskisen (1860), Eurénin (1849) ja von Beckerin (1828) kielioppiin. Vaikka Nesser onkin työnsä sivulla 28 nimenomaan ilmoittanut, että hänen tarkoituksenaan ei ole ollut luoda uutta teoriaa, voinee kysyä, onko pitäytyminen toistasataa vuotta vanhoihin dispositioratkaisuihin perusteltua edes tekijän työilleen asettamien tavoitteiden kannalta.

Perinteisten sijojen käytön ryhmittelyjen suurimpana heikkoutena ovat olleet luokittelukriteerien ja sitä kautta syntyvien ryhmien heterogeenisyys, miltä Nesserikään ei aina ole välttynyt. Esim. illa-

Kurja kirjoittaa paikallissijoja

ANNE NESSER: »*Se oli kurja käya koulu-sa*». Bruket av inre och yttre lokalkasus i sverigefinska skolbarns språk. Acta universitatis upsaliensis, Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 16. Uppsala 1986. 159 s. + 1 liite.

Anne Nesserin Upsalan yliopistossa v. 1986 tarkastettu väitöskirja »Se oli kurja käya koulusa» liittyy naapurimaassamme v. 1978 alkaneeseen FUSKIS (Finsk-Ugrisk Språkkontakt i Sverige) -projektiin, jonka tarkoituksena on selvittää Ruotsissa puhuttavien suomalais-ugri-laisten kielten kielellistä nykytilannetta, kielimuotojen kokemia muutoksia ja niiden syitä (projektista lähemmin ks. Wande 1980: 403–412). Nesser itse on varhemmin julkaissut kaksi hankkeen alaan kuuluvaa tutkimusraporttia, jotka käsittelevät suomenruotsalaisten lasten fonologian ja morfologian kehitystä (1981) sekä subjektia, objektia ja predi-katiivia suomenruotsalaisten koululais-ten aineissa (1983).

tiivin lokaalisen käytön ryhmään (jakso 3.1.2. sivuilla 62–65) Nesser on sisällyttänyt paitsi »me mentiin *autoon* istumaan» -tyyppisiä lauseita mm. lokaalisen suhteen lisäksi eksistentiaalista suhdetta ilmaisevan lauseen »tehtin yksi maaja sinne *mehtään*» sekä aistihavainnon kohdetta ilmaisevan illatiivimuodon sisältävän lauseen »me katsoimme miestä kiireestä *kantapäähän*». Samaten Nesser on inessiivin temporaalista käyttöä tarkastelevassa jaksossa (2.2.2. sivuilla 41–42) ryhmitellyt yhteen ajankohtaa (»*maaliskussa* lumi ja jää sula») ja ajankestoa (»hän parani *muutamassa päivässä*») ilmaisevien inessiivimuotojen lisäksi myös eriasteisia kiteymiä (»Kone oli *myöhässä*»). Kovin paljastaviin vertailuihin ei ole helppo päästä näin yleistävän ryhmittelyn pohjalta. Tehtyihin ratkaisuihin on ehkä vaikuttanut aineiston suhteellinen suppeus: muuten onkin vaikea ymmärtää pitkälti sellaisenaan memoroitujen paikannimien paikallissijavallinnan esittämistä aivan muiden tapausten rinnalla. Toisaalta Nesser on myös toisinaan päätenyt esikuviaan huomattavasti luontevampiin jaotteluihin: esim. hahmottoman »kiinteän yhteyden» ryhmän Nesser on saanut pysymään selvän spatiaalisenä, ainoastaan alaryhmittely jättää toivomisen varaa – lauseet »oli nenä aivan *jäässä*» (s. 39) ja »sytytimme pellon *tuleen*» (s. 65) eivät selvemmin tilan-kuin paikanilmauksina oikein sovi jonkin aineen peittämänä olemista ilmaisevaan alaryhmään.

Paikallissijatapausten ryhmittely on toisinaan hajottanut tutkimuksessa keskeistä ruotsin kielen vaikutuksen arviointia. Erityisesti tämä koskee ruotsin ja suomen kontrastiivisen tarkastelun kannalta keskeistä pre- ja postpositioiden ja paikallissijailmausten suhteen tarkastelua: koska Nesser on ryhmitellyt pre- ja postpositiotkin pintamorfologisten kriteerien pohjalta eri sijojen jaksoihin (esim. postpositiota *päällä* tarkastellaan adessiivin yhteydessä), Nesserin usein kiintoisat havainnot hajoavat kovin moniaalle.

Kuten joistain edellisistä esimerkkilauseista on jo käynyt ilmi, oikeinkirjoitus on tuottanut oppilaille suurempia vaikeuksia kuin itse sijojen käyttö: Nesser onkin laskenut, että 95 % tapauksista on yleiskielen mukaisia. Jäljelle jäävissä tapauksissa, jotka muodostavat Nesserin varsinaisen tutkimuskohteen, on useimmiten kyse melko suorasta ruotsin kielen mallin noudattamisesta.

Teoksen luvussa »Frekvens och funktion» Nesser kokoaa kvantitatiiviset tutkimustuloksensa yhteen. Tekijä on verrannut laskemiaan sijafrekvenssejä toisaalta kirjoitetusta yleiskielestä (Pajunen – Palomäki 1982), toisaalta (länsimurteisesta) puhekielestä (Åstedt 1957) tehtyihin laskelmiin; vain käsikirjoitteina olevat selvitykset suomalaisten oppikouluisten kielen (Toivonen 1982) sekä itä- ja pohjalaismurteiden (Holkkola 1973; Esala 1971) sijamuotojen frekvensseistä ovat ilmeisesti olleet tavoittamattomissa. Tekijän laskelmista ilmenee monia mielenkiintoisia seikkoja, jotka osin valottavat yleiskielenkin kehitystendenssejä. Ulkopaikallissijojen taajuus on lähes 10 % korkeammalla kuin yleiskielessä; suurimmaksi osaksi tämä selittyy monien ruotsin kielen tarjoamien mallien aiheuttamasta adessiivin käytön ekspansiosta (25,2 % paikallissijaesiintymistä; sekä yleiskielessä että murteissa vain runsaat 17 %). Olo- ja muutossijojen keskinäinen frekvenssi on säilynyt suunnilleen samanlaisena, mutta erosijojen frekvenssi on selvästi pienentynyt (13,9 %; murteissa 18,7 %, kirjakielessä 21,4 %); erityisesti elatiivin käyttö on vähentynyt. Nesserin laskelmista ovat merkittäviä etenkin sijamuotojen funktion mukaan lasketut frekvenssitiedot, jollaisia ei varhemmin ole tehty. Fennistien pitkään laiminlyömän kielimuodon analyysinä Nesserin väitöskirja onkin merkittävä lisä suomen paikallissijojen käyttöä käsittelevään kirjallisuuteen.

PETRI LAUERMA

KIRJALLISUUS

- BECKER, REINHOLD VON 1824: Finsk grammatik. Åbo.
- CORANDER, A. G. 1861: Finsk Grammatik. Åbo.
- ESALA, TUIRE 1971: Sijamuodoista Jurvan murteessa lähinnä frekvenssin kannalta tarkasteltuna. Pro gradu -työ. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- EURÉN, G. E. 1849: Finsk grammatik. Åbo.
- HOLKKOLA, KAARINA 1973: Frekvenssitutkimus itäsuomalaisten murteiden sijamuodoista. Pro gradu -työ. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- JAHNSSON, A. V. 1871: Försök till framställningen av finska syntaxen. Helsingfors.
- NESSER, ANNE 1981: Finska barns språkutveckling — fonologi och morfologi. FUSKIS/FIDUS-rapporter 2. Uppsala.
- 1983: Subjekt, objekt och predikativ i sverigefinska barns uppsatser. FUSKIS/FIDUS-rapporter 5. Uppsala.
- PAJUNEN, ANNELI — PALOMÄKI, ULLA 1982: Tilastotietoja suomen kielen muoto- ja lauseopillisista yksiköistä. Käsikirjoitus. Lauseopin arkisto. Turku.
- RÄSÄNEN, SEPPO 1972: Kainuun murteiden kaasusyntaksi. SKST 308. Forssa.
- SETÄLÄ, E. N. 1880: Suomen kielen lauseoppi. Oppikirjan koe. Hki.
- TOIVONEN, ELVI 1982: Sijamuotojen frekvensseistä oppikoululaisten kielessä. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitos.
- WANDE, ERLING 1980: The Impact of Swedish on the Finno-Ugric Languages in Sweden. — Congressus Quintus internationalis Fenno-ugristarum Turku 20—27 VIII 1980. Pars III. Turku.
- YRJÖ-KOSKINEN 1860 = KOSKINEN, YRJÖ: Finska språkets satslära. Åbo.
- ÅSTEDT, KAARINA 1957: Suomen kielen taivutussijojen yleisyystilastoa. — Virittäjä 61. Hki.